

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА

**ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА СВІТОВІ ТРЕНДИ**

Матеріали науково-практичної конференції
з міжнародною участю

18-19 вересня 2020 року

Харків
Друкарня Мадрид
2020

УДК 008(062.552)
Т65

Редакційна колегія:

В.О. Лагутіна – в.о. директора Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва, кандидат архітектури;

О.Г. Бугайченко – завідувач відділу дослідження нематеріальної культурної спадщини та креативних індустрій Обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва;

Н.М. Роман – кандидат педагогічних наук, доцент, член Харківського обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки

Адреса редакційної колегії: 61002, Україна, м. Харків, вул. Пушкінська, 62;
Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва.
Тел.+380 (57) 725-12-36

Традиційна культура в умовах глобалізації: нові виклики та світові тренди. Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю (18-19 вересня 2020 року). – Харків : Друкарня Мадрид, 2020. – 350 с.
ISBN 978-617-7845-90-3

Т65

Збірка містить тези та доповіді, в яких визначено й узагальнено головні парадигми розвитку традиційної культури за умов глобалізації, сучасних соціальних трансформацій, дуалізму сталих концептуальних підходів та інновацій. Запропоновані матеріали були оприлюднені в процесі роботи науково-практичної конференції з міжнародною участю «Традиційна культура в умовах глобалізації: нові виклики та світові тренди», яка відбулася в м. Харкові 18-19 вересня 2020 року.

У ході обговорення поставлених питань, провідні вчені, мистецтвознавці та педагоги, представники наукової спільноти з різних регіонів України, Молдови і Китаю обмінялися теоретичними здобутками й результатами практичного досвіду щодо подолання нових викликів та особливостей формування світових трендів, які базуються на засадах відродження національної самобутності та збереження спадкоємності традиційної культури. Під час наукової дискусії були окреслені актуальні пріоритети стосовно розширення засобів залучення до національних та регіональних культурних здобутків через поширення й популяризацію традиційної культури та створення новітнього етнокультурного середовища.

Для широкого кола науковців, практиків, а також усіх тих, хто цікавиться питаннями збереження традиційної культури та шляхів її відтворення в умовах глобалізації, вивчає синергетичні процеси ревіталізації культурної спадщини та досліджує проблеми універсалізації світових культурних трендів.

УДК 008(062.552)

ISBN 978-617-7845-90-3

© Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва, 2020
© ТОВ «Друкарня Мадрид», 2020

Н.М. Роман,
кандидат педагогічних наук, доцент
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди,
член Харківського обласного відділення
Національної всеукраїнської музичної спілки

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ Й АВТОСТЕРЕОТИПІВ У ДІЯЛЬНОСТІ АНСАМБЛЮ НАРОДНОЇ ПІСНІ

Питання збереження етнокультурної ідентичності в умовах тотальної глобалізації світу стабільно привертають увагу провідних науковців і діячів культури та мистецтва. Обґрунтування національної ідеї й ментальності дозволяє визначити сформовані автостереотипи, в яких простежуються етноцентризм та позитивні спрямування, що базуються на особистому ставленні до власних культурних надбань.

Ансамбль народної пісні, як один із видів музичного мистецтва та складова етнокультурної спадщини, має прадавню історію, бо гуртовий спів здавна був найбільш поширеною формою народних розваг. Під час дозвілля, урочистих заходів, святкових гулянь, ярмарків і традиційних обрядів, які повсякчас побутують серед культурних і регіональних спільнот, завжди лунали різноманітні народні пісні. Зазвичай їх виконання супроводжувалося іграми, водінням хороводів, танцями, театралізованими діями, інструментальним супроводом. Згодом цей вид традиційного мистецтва синтезувався в сучасний ансамбль народної пісні, який знайшов гідне місце й на концертній естраді.

Ансамбль народної пісні відрізняється від загальнодоступного побутового гуртового виконання тим, що до його складу входять потенційно обдаровані співаки, які мають музичні здібності, хист, красивий тембр голосу, наділені здатністю до імпровізації, яскравою особистістю та акторським талантом. Учасники такого ансамблю систематично відвідують групові репетиції та індивідуальні заняття, на яких цілеспрямовано й методично удосконалюють свої виконавські вміння та навички, вивчають широкий пісенний репертуар. Завдяки тому, що учасники ансамблю народної пісні обдаровані гарним музичним слухом, в процесі занять вони виконують розучені пісні на декілька партій, оздоблюючи їх підголосками й динамічними відтінками. Сучасний ансамбль народної пісні диференціюється за жанрами щодо

складу виконавців та способу виконання. Він може бути жіночим, чоловічим, змішаним, дитячим, молодіжним. Учасники ансамблю будуть відрізнятися за віком і за статтю. Від цього залежатиме напрям роботи, репертуар [1], тембровий колорит, манера звуковидобування, спосіб презентації музичного матеріалу, специфічні ознаки. Творчий колектив може розвиватися в автентичному напрямі або надати перевагу сучасним обробкам народних пісень, зробити ансамбль акапельним або обрати спів під інструментальний супровід. Будь-який із визначених напрямів творчого розвитку колективу сприятиме відтворенню етнокультурної ідентичності й збереженню національних автостереотипів.

Ансамблі народної пісні є прикладом для наслідування співацьких навичок та унікальною скарбницею щодо накопичення мелодій і слів пісень. Завдяки творчій діяльності таких ансамблів розвивається сучасна народна пісня та зберігається раритетна культура ансамблевого виконання. Природно, що в народному середовищі побутовав інтуїтивний метод виховання співацьких навичок, який передбачав поступове переймання змісту та мелодій народних пісень. Сьогодні, як і раніше, інтуїтивне сприйняття й копіювання мотиву, звуковидобування, ритмічного малюнку та інтонації є провідним [3]. Але, поряд із цим, сучасні співаки наполегливо оволодівають основами професійної майстерності. Тому виховання співацьких навичок виконавців відбувається по двох напрямках: переймання старовинної манери співу, вокального досвіду й виконавських прийомів та використання сучасних вокальних практик.

Виховання співацьких навичок та ансамблевої культури сприяє уникненню спотворення народної пісні та створенню унікальних музичних зразків. Результатом такої послідовної й цілеспрямованої роботи буде злагоджене звучання, відчуття й підтримка одне одного під час виконання. Першоосновою ансамблевої культури є спільне синхронне дихання, якщо в кантілені не передбачено «ланцюгове». Відпрацювання злагодженого звучання та дихання є підґрунтям для подальшої ансамблевої роботи над голосними, словом, фразуванням, динамікою та загальною концепцією музичного твору [2; 3]. Всі ці компоненти в комплексі складають ансамблеву культуру, яка є основою для успішної творчої діяльності колективу народної пісні.

Традиційні форми українського народного виконавства містять мелодійний та гармонійний принципи музичного мислення. Підґрунтям для українського багатоголосся була система підголосків або варіантів

мелодії, яку підспівували або «виводили» окремі виконавці. Такій вільній манері гуртового співу притаманні різноманіття прийомів поліфонічного звучання, серед них: варійоване повторення основної мелодії; спів у терцію, або іншими паралельними інтервалами; самостійна партія, яка передбачає опосередкований протилежний рух окремих голосів. Підголоски мають самостійну інтонаційно-мелодійну лінію та співвідношення інтервалів, які завершуються досконалим (прима, октава, квінта) або недосконалим (терція, секста) консонансом. Поліфонія, побудована на підголосках, є характерною рисою української пісні, що свідчить про високу музичну культуру народу.

Характерною особливістю колективного виконання народної пісні є музична імпровізація [3]. Прагнення виконавців до творчої імпровізації під час співу є безцінною рисою ансамблів народної пісні. Імпровізуючи, співак не обмежений рамками партитури, а виконує пісню, спираючись на власні відчуття й розуміння мелодії та змісту на момент виконання. Саме це робить ансамбль народної пісні унікальним творчим осередком, який має оригінальний виконавський стиль та здатний розкрити й збагатити образ музичного шедевру. Коріння вокальної імпровізації сягає в далеке минуле. Вона виникла в традиційній практиці автентичного співу без музичного супроводу. Бажання урізноманітнити мелодію та форму пісні дозволяло створювати справжні витвори народного мистецтва. Імпровізація в колективі народної пісні є безперервним процесом, який не підлягає фіксації. Метод імпровізаційного варіювання є суто індивідуальним і має значну кількість різних мелодійних варіантів провідної мелодії пісні. Слухачу здається, що імпровізація відбувається стихійно, несвідомо і навіть анархічно. Однак співак імпровізує в межах традиційного стилю на ґрунті унікального музичного спадку, вдосконаленого протягом три-восьми століть історичного періоду.

Партитура української народної пісні виглядає доволі прозоро. Головну строфу пісні заспівує соліст, потім, як правило, підхоплює ще один співак або весь ансамбль. Шляхом нашарування голосів спостерігаються мелодійні й ритмічні варіації, але провідний мотив зберігається незмінним протягом усіх куплетів. Сталий характер мелодії пояснюється тим, що вона виконується більшістю голосів, тоді як підголоски «виводяться» окремими або навіть одним голосом. Партитура залежить від жанру і характеру пісні, бо жартівлива пісня матиме більш спрощене, щільне й близьке розташування партій, аніж лірична. Пісні, які виконуються під супровід народних інструментів, сучасний

музичний супровід або фонограму не потребують розвинутого багатоголосся. Достатньо двох або трьох партій, для кульмінації доцільно інколи використовувати складний багатоголосний фрагмент.

Отже, збереження етнокультурної ідентичності й автостереотипів в діяльності ансамблю народної пісні є перспективним і ефективним напрямом розвитку традицій народного музикування та національної культурної спадщини. Музична творчість ансамблю народної пісні позитивно впливає на суспільну свідомість та має високу соціальну й загальнокультурну значущість. Зближення різних місцевих тенденцій в умовах глобалізації сприяє підвищенню інтересу до локальних культурних надбань та використанню в діяльності ансамблю народної пісні місцевого контексту і національного колориту, що спонукає до збагачення цього етнокультурного феномену шляхом його подальшого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українські народні пісні / Упоряд. Дмитрієва Т.О. – К.: Музична Україна, 1976. – 143 с.
2. Роман Н.М. Інтеграція народної музики в сучасну музичну культуру. Традиційна культура в умовах глобалізації: народна музика та декоративне мистецтво в світовому цивілізаційному просторі. Матеріали науково-практичної конференції. – Харків, 2014. – С. 299-302.
3. Роман Н.М. Методика роботи з ансамблем народної пісні. Навчально-методичний посібник. – Харків, 2015. – 22 с.

Наукове видання

**ТРАДИЦІЙНА КУЛЬТУРА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ:
НОВІ ВИКЛИКИ ТА СВІТОВІ ТRENДИ**

Матеріали науково-практичної конференції
з міжнародною участю

18 – 19 вересня 2020 року

Відповідальна за випуск О. Г. Бугайченко

Редактори *Н. М. Роман, Л. П. Гобельовська*
Дизайн та верстка *Ю. Г. Кончицька*
Дизайн обкладинки *М. І. Кравченко*

Адреса редакційної колегії: 61002, Україна, м. Харків, вул. Пушкінська, 62;
Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва.
Тел.+380 (57) 725-12-36

Підписано до друку 19.11.2020 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура AdonisC. Ум. друк. арк. 20,24.
Наклад 100 прим. Зам. № 000107

Видавець та виготовлювач:
ТОВ «ДРУКАРНЯ МАДРИД»
через ФОП Гобельовська Л. П.
61024, м. Харків, вул. Максиміліанівська, 11
Тел.: (057) 756-53-25
www.madrid.in.ua info@madrid.in.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК №4399 від 27.08.2012 року

